

MEDİAD

Medya ve Din Araştırmaları Dergisi | Journal of Media and Religion Studies

SEMPOZYUM DEĞERLENDİRMESİ | SYMPOSIUM REVIEWS

Haziran 2019, 2(1), 181-184

Geliş: 20.05.2019 | Kabul: 17.06.2019 | Yayın: 28.06.2019

I. II. ve III. Dini Yayınlar Kongreleri

– 2003, 2004 ve 2005 –

Değerlendiren: Nida Sümeyya ÇETİN*



Ülkemizde dini alanda yapılan yayınların aslına uygun, orijinal, içinde bulunan çağın süreçlerini içerecek, bilimsel ve fikri açıdan kaliteli olabilmesi adına Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından ilki 2003 yılında olmak üzere günümüze kadar aralıklarla yedi kez “Dini Yayınlar Kongresi” düzenlenmiştir.

2003, 2004 ve 2005 yıllarında düzenlenen kongrelerde yayıncılığın kademe kademe bütün yönleri ile ele alındığı görülmektedir. I. Kongre değerlendirilecek olursa, dini yayınların genel olarak durumu, gelişim aşamaları, yayıncılık anlayışı, yayıncılar nezdindeki durumu, toplumun farklı kesimlerine yönelik dini yayıncılık çalışmaları, yayınlardaki bilimsellik sorunu gibi birçok konuya değinildiği görülmektedir. Genel bir kanı edinilmesi anlamında ve diğer çalışmalara öncü olması anlamında 2003 yılındaki bu kongrenin o zamana kadar ciddiyetle ele alınmayan konuları masaya yatırması, önem arz etmektedir. Ancak genel anlamda ilk kongrede, çözüm odaklı olmaktan çok ağırlıklı olarak sorunların tespitine yönelik bir eğilim göze çarpmaktadır. Günün şartlarına göre katılımcıların kendi bakış açılarından genel bir çerçeve çizmesi, biriken problemlerin güncel şekilde ele alınması ve tespit edilmesi anlamında önem arz etmektedir. Sonuç bildirgesinde yer alan misyon tespitinde de çözüme yönelik tavsiyelerin bulunması dikkat çekicidir.

Genel olarak değerlendirildiğinde I. Kongre’de, dini yayıncılığa bütünsel bir yaklaşım sergileme adına, akademik açıdan temel konuların ele alındığı ve ileride atılacak adımlara bir başlangıç anlamında konu içeriklerinin hazırlandığı dikkat çekmektedir. Özellikle engelli, çocuk ve gençler ile kadınlara yönelik işitsel, görsel ve basılı yayınlar ile ilgili hali hazırdaki mevcut durumu irdeleyen bildirimlerin, daha sonra yapılan dini yayınlar kongrelerine bir alt yapı oluşturması mahiyetinde ele alındığı görülmektedir.

Kongrede değerlendirilen Cumhuriyet döneminden itibaren dini yayınlar alanında yapılan tercüme hareketleri, kaynak eser hazırlıkları ve bunların neşri ile ilgili kalite sorununun irdelenmesi, önemli bir perspektif kazandırma olarak görülebilir. Bununla beraber Cumhuriyet dönemi öncesi dini yayınların öz niteliği, bu eserlerin güncel konulara uyarlanması, kaynak olabilecek eserlerin elde edilme ve sadeleştirilme çalışmalarına yönelik konuların daha derin ve teferruatlı incelenmesi önem teşkil etmektedir.

Diğer din ve mezhep mensuplarına yönelik yayınların mahiyeti ile ilgili sunumlar ise; ülkemizde kaynak neşri ile ilgili daha fazla çalışmanın yürütülme zorunluluğunu ve özellikle bir hazine değerinde olan Alevi kaynakların yeteri kadar değerlendirilmediğini gözler önüne sermiştir. Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı ve İlahiyat fakültelerinin, özel-

* Öğr. Gör., İnönü Üniversitesi, e-mail: nida.cetin@inonu.edu.tr | orcid.org/0000-0001-9752-7797

likle diğer dinlere yönelik eğitim ve yayıncılık anlamında yeterli desteği sağlayamadığı-
nın ortaya konulması ve yapısal değişim tavsiyesi, kongrenin öz eleştirisi anlamında da
akademik ve bilim çevrelerine olduğu kadar Diyanet İşleri Başkanlığı'na da bir katkıda
bulunduğunun kanıtı olabilir.

Dini yayıncılığın bilimsellik probleminin ele alındığı kısımda, uluslararası boyutta
dini eser neşri anlamında modern döneme doğru gelindikçe bilimsel açıdan içerik,
üslup, yöntem seçiminde değişikliğine gidilmesinin zorunlu olduğu ortaya konulmuştur.
Ayrıca dini çalışmalarda, ABD kaynaklı yorum ağırlıklı değerlendirme yöntemi ya
da Avrupa kaynaklı sıkı, titiz, objektif araştırma yöntemlerinin öne çıktığı ancak oryan-
talizmden uzak bir şekilde kurallı, titiz bir araştırma yönteminin dini yayınlar için daha
önemli olduğu ifade edilmiştir. Bu açıdan dini yayınların hazırlığında akademik anlamda
izlenecek yöntemlerin sınırlılıklarının belirlenmesi arzusu ön plana çıkmıştır.

İlk kongrenin belki de en önemli konularından biri de dini yayınlarda kullanılan
dilin mahiyetidir. Kongre bildirimlerinin geneli göz önünde bulundurulduğunda, detay ve-
rilmiş nadir bildirimlerden biri olan "Dil ve Din" sunumunda; görsel ve basılı dini yayıncılık
anlamında içerik oluşturmada kullanılan dilin, hitabette nasıl kullanılması gerektiği ve
dilin doğru kullanımı ile din tebliği arasındaki ilişkinin nasıl olması gerektiğine değinil-
miş, sorunlu alanlar tespit edilmiş ve çözüm yolları geniş bir çerçevede ele alınmıştır.

Kongre kararlarından biri olan yayıncıların sorunları ise kongrenin sonunda ele
alınmış ve yayıncıların dini yayın oluşturma, eser seçimi, basım, dağıtım gibi sorunlar ve
yazarlardan, hitap edilen kitlelerden beklentiler geniş bir şekilde irdelenmiştir.

Sanayi devrimi ile paralel olarak dini anlamda toplumsal öğreti sistemi çökmüş,
yerine çok sayıda din kökenli iddiasında olan ideolojik düşünce ve toplum yapısı çıkmış-
tır. Bununla beraber bilgi toplumu ile toplumsal yapılar etki anlamında medyanın mis-
yonunun da değiştiğini görmek mümkündür. II. Kongrede, bu çerçevede medyanın
toplumun dini anlamda manevi doyumunu sağlamada üstlendiği fonksiyon ele alınma-
ya çalışılmış ve kamu görevlileri, akademisyen, yapımcı, yönetmen ve yayın kuruluşu
yöneticileri davet edilmiştir.

II. Kongrenin ilk kongreye göre daha fazla çözüm odaklı tebliğler barındırdığı
göze çarpmaktadır. Yedi oturum şeklinde düzenlenen ve uluslararası niteliğe sahip
olan kongrede temel yaklaşım; sesli özellikle de görüntülü medya yayınlarının dünü,
bugünü ve geleceğini değerlendirmek üzerinedir.

Kongrede hem sesli hem de görüntülü yayın içeren dijital medya ya da internet
üzerine tebliğlerin sadece bir tane ile sınırlı oluşu, üstelik diğer kongrelerde dahi bu
konunun hala ele alınmamış olması, dini yayınların ve dini anlayışın geleceğe yönelik
tasavvuru açısından eksiklik olarak görülebilir. Diyanet İşleri Bakanlığı, Mayıs 2019 tari-
hinde nihayet bir dijital yayıncılık dairesi müdürlüğü kurmuş ve dijital anlamda görsel,
işitsel yayınları tek merkezden yürütme kararı almıştır.

Kongre çerçevesinde ele alınan konulara bakıldığında genel olarak; dini film, dizi
ve programların yapısı, içeriği, var olan problemleri, yayınlarda yer alan sorunlu dini
imajlar, uluslararası medyada İslam algısının görsel yayınlara yansımaları, sesli ve görün-
tülü dini yayınların geleceği konularının yer bulduğu görülmektedir.

Kongrenin asıl amacı; dini söylem, imaj, anlatım ve anlamlandırma gibi unsurları
görselleştirmenin sorunları, kitle iletişim araçlarında dine yönelik var olan dil sorunları
ve dini içerik ve hakikatleri aktarım problemlerini tespit edip çözüme yönelik tavsiye
ve önerileri geliştirmektir. Öte yandan dini anlam ve yöntemleri aktarabilecek yeni
bir görsel-ışitsel medya dilinin oluşturulması, toplumun çocuk, genç ve entelektüel
kesimlerine oluşturulan bu dil ile nasıl ulaşılabileceğinin netleştirilmesi, halihazırda çözü-

mesi gereken başlıca önemli sorunlar olarak belirlenmiştir. Kongrenin bütününe bakıldığında, imaj problemlerinin irdelenmesi, işitsel-görsel medyada var olan din algısı, din adına ortaya çıkan anlamlandırma problemlerinin genel hatları ile gündeme alındığı görülmüştür.

Bu anlamda özellikle uluslararası sahada var olan Müslüman algısının sorunlu yönlerinin çözümüne yönelik hususların yer aldığı bir bildiriye, bazı önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler arasında; Müslümanların olumsuz imajını çizen filmleri reddetmeden eleştirel yaklaşım içeren çözümlenmelerde bulunulması, pedagojik açıdan söz konusu bu filmlerin ele alınarak düzeltmelerin tespit edilmesi ve steno-tiplerin (çevresel faktörlere karşı hoşgörüsü sınırlı olan) kuşatıcı bilgi referanslı, kuşatıcı ve donanımlı bir yapıya sahip dinselikle elimine edilmesi gibi öneriler, kayda değer görünmektedir.

Kongre; filmlerin ve programların didaktik yönünün eleştirilmesi, sır dünyası gibi dizilerin ve İslamofobik film senaryolarının uluslararası anlamda tartışmaya açılmasına öncülük etmiştir. Kongre, özellikle televizyon programlarında popüler vaizlerin getirdiği yorumların, ehil olmayan insanların ihtilafı konulara yaklaşımının sorgulanması, var olan tabloyu netleştirmesi ve gerekli tedbirlerin alınmasına katkı sağlama adına önem teşkil etmektedir. Bununla beraber yerel medyada dini yayın içeriğine fazla yer verilmemesi kongrenin bir eksikliği olarak zikredilebilir. Yerel radyo ve televizyonların izler kitlesinin de azımsanmayacak sayıda olduğu göz önüne alındığında, yayın politikasına Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından öneriler getirilmesi elzem görülmektedir.

Ülkenin geleceği adına çocukların ve gençlerin dini eğitimlerinin, işitsel, görsel ve basılı dini yayınlar üzerinden desteklenmesi önemini ve güncelliğini asla yitirmeyecek konuların başında gelmektedir. Bu anlamda ele alınacak son kongre olan III. Dini Yayınlar Kongresi büyük önem taşımaktadır. İlk iki kongrenin basılı, sesli ve görüntülü dini yayıncılığa daha genel bir bakış açısıyla yaklaştığı göz önüne alındığında, kongrenin spesifik bir yapıya büründüğü söylenebilir. Toplam beş oturum halinde yapılan kongrede; çocuk yayıncılığının geçmişi, çocukların ahlaki değer ve terbiyesinde etkili olan yayınlarda olması gereken estetik, nitelik ve içerikler, çocuk-cami etkileşimi, çocuklara okuma alışkanlığı kazandırma ve basılı yayınlarda çeviri-kavram kullanımı sorunlarına yönelik konular ele alınmıştır. III. Kongrede ele alınan tebliğler arasında özellikle de Diyanet İşleri Başkanlığı'nın çocuk yayınlarına yönelik belirlediği politikaların alt yapılarına destek olacak kalitede tebliğlerin olduğu görülmektedir.

Birkaç tebliğde, çocuk yayınlarının dilinde sadece masal ve hikâye anlatım tarzının değil diğer disiplinleri de içerecek yapıda bir anlatım tarzına yer verilmesi gerektiği, alanında uzman isimler tarafından belirtilmiştir. "Önce edebiyat sonra çocuk" mottosunun yer yer kullanıldığı kongrede; çocuk yayınlarının nitelik, içerik ve ideolojik açıdan anlatım dilinin önemine dikkat çekilmesi önemlidir. Kongrede birçok eğitim kökenli akademisyenin yanısıra editör, yayıncı, yazar ve çizerin yer alması da çocuk yayınlarının dini eğitimin yanısıra pedagojik, psikolojik ve iletişim-medya okuryazarlığına yönelik verilecek eğitimler açısından da verimli bir yaklaşım sağlamıştır.

Kongrede yurtdışında yaşayan vatandaşlara yönelik dini yayınların yetersizliği dile getirilmiş, çocuklara yönelik özellikle görsel anlamda yayınların artırılması ve içeriğinin manevi doyumu sağlayacak şekilde doldurulmasının önemi de bazı tebliğlerde belirtilmiştir. II. Kongrede dile getirilen görsel yayınlarda İslamofobi algısı ile paralel bir şekilde yurtdışında yaşayan vatandaşların dini algısını pekiştirecek eğitim ve öğretilerin sağlanması, ayrıca çocuklara yönelik didaktik yayınların yanı

sıra pratik anlamda değer tatbiki sağlayan yayınların gerekliliğinin dealınan karar ve sonrasındaki çalışmalarda altının çizilmesi gerekmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 2003 yılından itibaren düzenlemiş olduğu Dini Yayınlar Kongrelerinde aldığı kararların, yıllar sonra hayata geçirilmeye başlanması, (örneğin 2004 yılında aldığı "Film festivalleri, görsel yayınlara yönelik yarışmalar" kararının 2018 yılında tatbik edilmeye başlanması gibi) düşündürücü ama gelişmelerin var olması açısından sevindirici bir durumdur. III. Kongrede belirtilen çocuk-cami buluşmaları kararı da bu minvalde uygulamaya yeni geçirilen bir karar olmuştur. Bu anlamda kongrelerin gerek görsel dini yayıncılığa gerekse de basılı dini yayıncılığa katkı anlamında uzun vadeli bir süreci destekleyecek yapıya sahip olduğunu söylemek te mümkündür.

III. Kongrede ele alınan konuların başında, batıda çocuklara yönelik dini eğitimde kullanılan yöntemlerin neler olduğu, pratik anlamda çocukların dini anlayışını geliştirmedeki görsel unsurların neler olduğunun ortaya konması gelmektedir. Ancak gerek görsel anlamda gerekse de basılı anlamda yayınların çocuk yaş grubuna göre nasıl olması gerektiğine yönelik bir tebliğ hariç fazla bilgi verilmemiştir. Özellikle 0-4 yaş arası çocuklara dini eğitim verme esnasında yaşanan zorlukların da Diyanet İşleri Bakanlığı tarafından ele alınması önem taşımaktadır.

Dini eğitimin verilmesi esnasında birtakım hassasiyetlerin olması gerektiği göz önüne alındığında kongre, gerçekten verimli, metodoloji belirleme açısından yön verici bir yapıya sahiptir. Özellikle günümüz şartlarında akademik ve pedagojik anlamda televizyonun çocuklar üzerindeki olumlu-olumsuz etkilerinin varlığı, çocukların birey olarak algılanmamasından dolayı mesajların basitliği ve pedagoğ eşliğinde, beden-ruh-zihniyet sağlığını bütün halinde koruyan yayınların hazırlanması gerekliliğinin vurgulanması kongrenin güncelliğe önem veren bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Ancak II. Kongrede olduğu gibi bu kongrede de geleceğe yönelik bir ön hazırlık anlamında dijital dünya ve çocuk, mobil kullanım ve çocuk gibi konulara maalesef yeterli ilgi gösterilmemiştir.

Kaynakça

Türkiye I. Dini Yayınlar Kongresi Bildiri Kitabı (2003), II. Uluslararası Dini Yayınlar Kongresi Bildiri Kitabı (2004), Türkiye III. Dini Yayınlar Kongresi (2005) Bildiri Kitabı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.